

EDUKACIJA I OBUKA MENADŽERA O POSLOVNIM ZONAMA KLJUČNI PREDUSLOV RAZVOJA EKONOMIJE I BIZNISA U LOKALNIM ZAJEDNICAMA

EDUCATION AND TRAINING OF MANAGERS ON BUSINESS ZONES A KEY PREREQUISITE FOR ECONOMIC AND BUSINESS DEVELOPMENT IN LOCAL COMMUNITIES

Anela Džananović*
Fuad Bajraktarević*
Nezir Huseinspahić*

SAŽETAK

Protokol o saradnji u okviru projekta RAST (Restoring Accountability and Supporting Transformation) Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta potpisan je sa predstavnikom Catholic Relief Services za BiH (CRS BiH) Marc D' Silva su 1. 2. 2017. koji predstavlja provedbu aktivnosti u okviru projekta RAST, finansiran od strane USAID-a (Američka agencija za međunarodni razvoj), kojim se podržavaju jedinice lokalne samouprave da unaprjeđenjem svog djelovanja i jačanjem odgovornosti poboljšaju ekonomski razvoj i kvalitet života građana. Ovim projektom je predviđeno, prije svega, registar poslovnih zona u Federaciji BiH s ciljem poboljšanja promocije investicijskih potencijala jedinica lokalne samouprave u Federaciji BiH i stvaranja pretpostavki za povećanje postojećih investicija, kao i privlačenje novih, kako bi se generisala radna mjesta kroz otvaranje novih firmi sa ciljem pokretanja proizvodnje malih i srednjih preduzeća kroz povezivanja u nivou klastera sa drugim lokalnim zajednicama. Organizacija i upravljanje poslovnim zonama je povjerena lokalnoj samoupravi ili međunarodnim nevladinim organizacijama uz učešće regionalnih vlada, sa oblikom privatnog statusa ili partnerskog. Poduzetničku infrastrukturu čine poduzetničke zone koje su najzastupljeniji i najznačajniji oblik poduzetničke infrastrukture u Federaciji

BiH i poduzetničke potporne institucije. Ključne koristi imaju lokalne vlasti kroz punjenje općinskog/gradskog budžeta i brži ekonomski razvoj, privlačenja investitora, te sprječavanje devastacije urbanog prostora, a preduzetnici ovim dobivaju infrastrukturno uređen prostor po povoljnim cijenama, mogućnost bržeg rasta i razvoja, brže i efikasnije planiraju budžeta kroz razvojne agencije, poduzetničke centre, poduzetnički akcelerator, poslovne parkove, naučno-tehnološke parkove, centre kompetencija i klustere.

Ključne riječi: edukacija i obuka, poslovne zone, upravljanje i organizacija, lokalna zajednica, klasteri

SUMMARY

Protocol on cooperation within the RAST (Restoring Accountability and Supporting Transformation) project The Federal Ministry of Development, Entrepreneurship and Crafts was signed with the representative of Catholic Relief Services for BiH (CRS BiH) Marc D' Silva on February 1, 2017, which represents the implementation of activities within the RAST project, funded by USAID (United States Agency for International Development), which supports local governments to improve their economic development and quality of life by improving their operations and strengthening accountability. This project envisages, first

* - Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju Univerziteta u Travniku

of all, a register of business zones in the Federation of BiH with the aim of improving the promotion of investment potentials of local self-government units in the Federation of BiH and creating preconditions for increasing existing investments and attracting new ones. with the aim of starting the production of small and medium enterprises through connections at the cluster level with other local communities. The organization and management of business zones is entrusted to local self-government or international non-governmental organizations with the participation of regional governments, in the form of private status or partnership. Entrepreneurial infrastructure consists of entrepreneurial zones which are the most represented and most important form of entrepreneurial infrastructure in the Federation of BiH and entrepreneurial support institutions. The key benefits are local authorities through filling the municipal / city budget and faster economic development, attracting investors, and preventing the devastation of urban space, and entrepreneurs get infrastructure at affordable prices, the possibility of faster growth and development, faster and more efficient budget planning through development agencies, entrepreneurial centers, entrepreneurial accelerator, business parks, science and technology parks, competence centers and clusters.

Keywords: education and training, business zones, management and organization, local community, clusters

UVOD

Organizacija i upravljanje poslovnim zonama je povjerena lokalnoj samoupravi ili međunarodnim nevladinim organizacijama uz učešće regionalnih vlada, sa oblikom privatnog statusa ili partnerskog. Poduzetničku infrastrukturu čine poduzetničke zone koje su najzastupljeniji i najznačajniji oblik poduzetničke infrastrukture u Federaciji

BiH i poduzetničke potporne institucije. Ključne koristi imaju lokalne vlasti kroz punjenje općinskog/gradskog budžeta i brži ekonomski razvoj, privlačenja investitora, te sprječavanje devastacije urbanog prostora, a preduzetnici ovim dobijaju infrastrukturno uređen prostor po povoljnim cijenama, mogućnost bržeg rasta i razvoja, , brže i efikasnije planiraju budžeta kroz razvojne agencije, poduzetničke centre, poduzetnički akcelerator, poslovne parkove, naučno-tehnološke parkove, centre kompetencija i klastere. U navedenom kontekstu aktivnosti su usmjerene na stvaranje podsticajnog poslovnog okvira u Regiji, aktueliziraju pitanje građenja konkurentne fizičke infrastrukture, u okviru koje posebno mjesto zauzimaju industrijske/poslovne zone. Taj konkretni cilj se vezuje za podršku razvoju malih i srednjih preduzeća i razvijanju inovativnih kapaciteta na regiji .

Ovaj rad ima za cilj da otvori perspektive i inicira lokalne strukture vlasti i menadžere kompanija da preuzmu aktivniju ulogu podrške lokalnom i regionalnom ekonomskom razvoju. On treba da odgovori na pitanje postojećeg stanja, potencijala i efekata revitalizacije postojećih infrastrukturnih kapaciteta, polazeći od strateških opredjeljenja privrednog razvoja regije, a sa jednim edukacijskim pristupom korištenja menadžerskih alata i nauke u cilju definisanja strateških ciljeva i strategije razvoja poslovnih zona u FBiH. Razvijanje svijesti o značaju i neophodnosti njihovog aktivnog učešća u procesu lokalnog-regionalnog ekonomskog razvoja kroz uspostavljanje industrijskih/poslovnih zona kao i jačanje svijesti o potrebi aktiviranja neiskorištenih razvojnih potencijala u funkciji stvaranja pretpostavki za integralan, integriran, uravnotežen, stabilan i samoodrživ ekonomski i društveni razvoj je moguće samo kroz jedan kvalitetan edukacijski pristup menadžmentu.

SAVREMENI PRISTUP

Kako bi mogli objasniti prije svega potrebu

za edukacijom kompletnog menadžmenta potrebno je približiti osnove uspješnog vođenja ovakvih projekata, a to je prije svega naučni pristup navedenim oblastima koje su baza za analizu:

1. Ocjena lokalnog ambijenta za razvoj poduzetništva kao i uloga općine u lokalnom ekonomskom razvoju sa svim raspoloživim faktorima konkurentnosti u općini;
2. Mjere podsticaja lokalnog ekonomskog razvoja i usluge koje općine pružaju za razvoj biznisa kao i njihovu promociju;
3. Saradnja općine sa obrazovnim institucijama i identifikacija organizacionih i institucionalnih kapaciteta općine za LER;
4. Ljudski resursi u odjelu za LER i njihov edukacijski program razvoja poslovnih zona kao i prepoznavanje leaderske uloga u LER-u;
5. Saradnja sa drugim općinama kao i lokalne uprave sa poslovnim sektorom, a na osnovu jasno definisane strategije ;
6. Prijedlog modela saradnje javnog i privatnog sektora u realizaciji koncepta LER i razvoja industrijskih/poslovnih zona;
7. Mehanizmi podrške za razvoj poduzetništva/biznisa i ocjena odnosa kantona prema ekonomskom razvoju u Regiji.

Zašto lokalni ekonomski razvoj ima značajnu ulogu pri kreiranju uslova za razvoj poslovnih zona?

Prije svega, lokalni ekonomski razvoj se nameće kao paradigma budućeg pravca razvoja lokalnih zajednica, koje su u stanju da svojim unutrašnjim kapacitetima, prije svega ljudskim, a onda materijalnim,

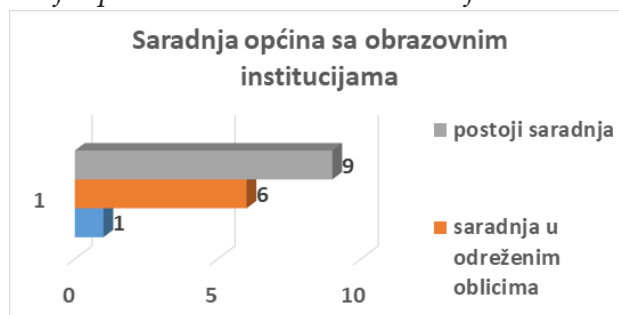
intelektualnim i svakim drugim privuku kvalitetne poslovne subjekte koji će investirati i na taj način omogućiti zapošljavanje ljudi i materijalnih sredstava. Naravno, uz poduzetničku ulogu lokalnih vlasti odnosno lokalne administracije u rješavanju osnovnih pitanja razvoja, pa s tim u vezi i razvoja poduzetničke infrastrukture industrijskih/poslovnih zona, stvara se i ugodan ambijent življenja za sve njegove građane.

Cilj ovog rada je da objasni da li i koliko općine, kao lokalni akteri, shvataju važnost procesa ekonomskog razvoja na lokalnom nivou i koliko one aktivno učestvuju u tim procesima kao i posjedovanje osnovnih znanja i vještina ljudi koji trebaju da budu glavni nosioci ovih projekata.

SARADNJA SA OBRAZOVNIM INSTITUCIJAMA

Određen broj općina ima uspostavljenu saradnju sa obrazovnim institucijama (9 općina), kod šest općina ta se saradnja odvija u određenim odnosno ograničenim oblicima, a samo kod jedne općine ne postoji bilo kakva saradnja sa obrazovnim institucijama. Neophodno je naglasiti da lokalni ekonomski razvoj itekako zahtijeva aktivnu ulogu lokalne administracije pri kreiranju obrazovnih programa koji će pospješiti realizaciju dugoročne strategije razvoja i da postoji ne definisana saradnja općina sa obrazovnim institucijama, indikativno je da je više od deset općina kazalo da nema uticaja na kreiranje obrazovnih programa. (Lončar, J., 2008)

Grafikon 1. Prikaz saradnje općina sa obrazovnim institucijama

Izvor: Autori rada, 2020.godina.

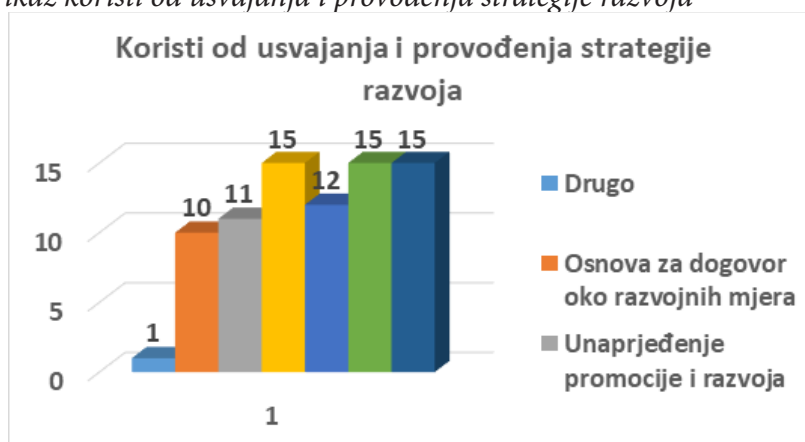
MATERIJALNI RESURSI

Razvijenost osnovne baze za lokalni ekonomski razvoj uslovljena je prije svega opremljenošću materijalno-tehničkim resursima, u ovisnosti od razvijenosti pojedine općine. Sve općine posjeduju prostorne kapacitete prosječne veličine 50m², računarsku opremu (u prosjeku 3 računara), software, računarsku mrežu, web prostor, automobil. Istraživanje je pokazalo da je iskorištenost/korisnost od upotrebe informatičke tehnologije oko 35%, a da tek 25% općina ima u funkciji računarsku mrežu (LAN)

STRATEGIJA

Priprema strategije ekonomskog razvoja na lokalnom nivou treba da definiše sve konkurentske prednosti lokalnog područja i da obezbijedi ključne smjernice za dugoročni razvoj. (Bahtić, S.,2015)

Grafikon 2. Prikaz koristi od usvajanja i provođenja strategije razvoja

Izvor: Autori rada, 2020.godina.

PROMOCIJE

Dominantan oblik promotivnih aktivnosti koje općine koriste za privlačenje biznisa su direktni poslovni sastanci, najčešće u formi individualnih kontakata načelnika i/ili njegovih saradnika sa potencijalnim investitorima, a zatim slijede prezentacije i javni nastupi, upotreba različitih oblika promotivnih materijala i slično. Zbog svega navedenog jasno je da su za ovaj dio od izuzetno odgovorni kompetentni i

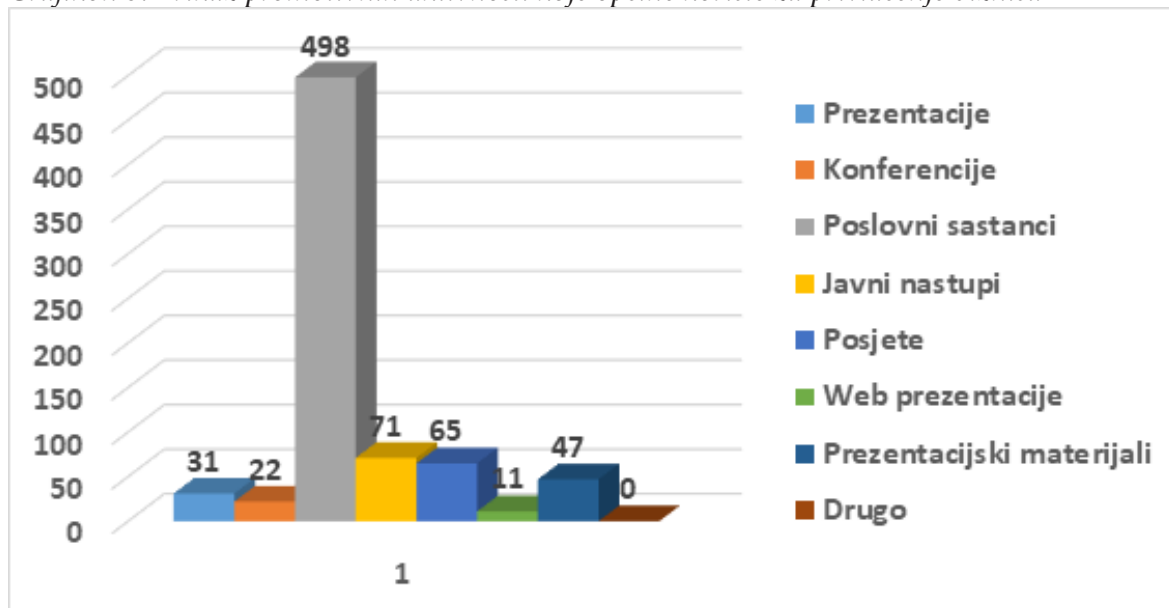
Donošenje i implementacija strategije treba biti dinamičan proces, koji uključuje u sve njene faze pripreme i realizacije sve ključne aktere na lokalnom području. Strategija mora imati svoj kontinuitet i zadani pravac djelovanja. Vođenje strateškog procesa treba gledati i sa aspekta liderstva, odnosno za njeno izvršenje mora postojati liderska uloga, najčešće lokalne vlasti u njenoj implementaciji, prije svega adekvatno znanje i vještine ljudskih resursa. Implementacija strategije treba da ima sistemski pristup, što znači da svi pojedinačni elementi uključeni u strategiju trebaju činiti jedinstvenu cjelinu, uz adekvatan sistem za realizaciju. Dakle, nije dovoljna samo strategija kao dokument, potrebno je uspostaviti i mehanizme njene implementacije koji će uključiti sve relevantne aktere koji svojim sposobnostima, kompetencijama i resursima mogu doprinijeti cjelovitoj realizaciji strateških orijentacija.

edukativno osposobljeni ljudski resursi.

LER

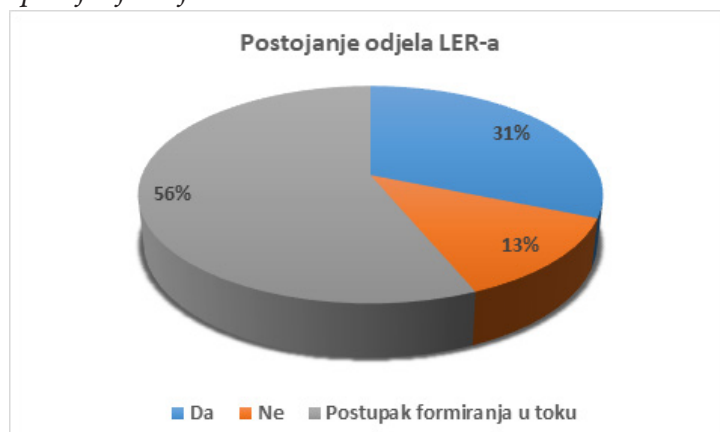
Sadašnje stanje pokazuje da mali broj općina (31%) ima već formiran odjel za lokalni ekonomski razvoj, dok veći dio općina, njih (56%) još uvijek nije formiralo pomenuti odjel. Kod općina koje imaju formirane odjele za LER proces ekonomskog razvoja kao i privlačenje stranih investitora se desio i kreće se u pozitivnom smjeru. Ono što je

Grafikon 3. Prikaz promotivnih aktivnosti koje općine koriste za privlačenje biznisa

Izvor: Autori rada, 2020.godina.

Grafikon 4. Prikaz posojanja odjela LER-a

Izvor: Autori rada, 2020.godina.

zabrinjavajuće je veliki postotak općina bez LER-a što bi značilo jednu hitnu i dugoročnu edukaciju u tim općinama menadžmenta ljudskih resursa kroz pomoć i realizaciju Kantonalnih vlada.

LJUDSKI RESURSI LER-A

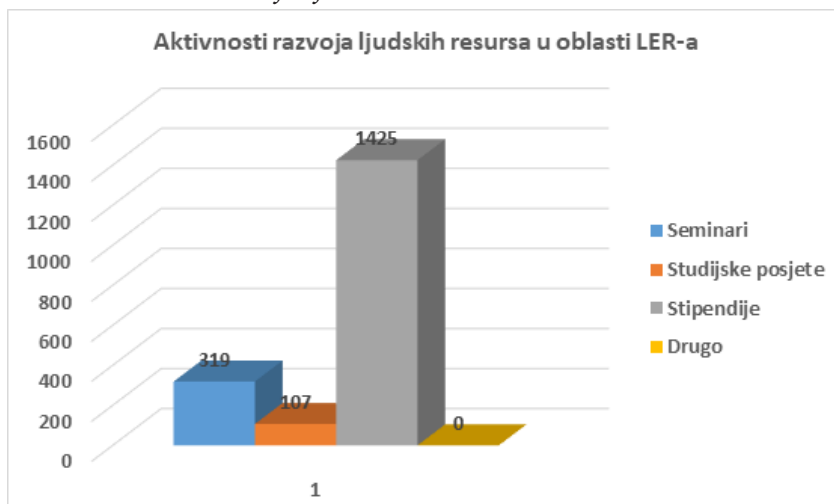
U strukturi ljudskih resursa, na pružanju usluga poduzetništvu i malim i srednjim preduzećima dominiraju osobe sa visokom stručnom spremom, jer se uglavnom radi o državnim službenicima koji po Zakonu o državnoj službi moraju imati visoko-školsko obrazovanje odnosno akademsko zvanje. Prosječno radno iskustvo angažovanih

ljudskih resursa na poslovima lokalnog ekonomskog razvoja je 20 godina i više. (Michael P. Todaro, Stephen C. Smith, 2006) Tek manji broj općina (pet općina) izdvaja iz budžetskih sredstava za razvoj ljudskih resursa u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja, pri čemu su prosječna sredstva izdvojena za ove namjene oko 20.000 KM godišnje što je ne dovoljno za brži rast i razvoj ekonomije i biznisa. U okviru aktivnosti razvoja ljudskih resursa u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja, kod većine općina se najviše sredstava izdvaja za stipendiranje učenika i studenata što je indikativno, jer je u isto vrijeme većina općina izrazila da nemaju gotovo nikakav uticaj na obrazovni

program, a zatim slijede seminari i studijske posjete. U kontekstu postojanja plana za razvoj ljudskih resursa u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja, tek jedna općina ima plan razvoja koji je usklađen sa strategijom

razvoja ljudskih resursa i strategijom razvoja općine, a što je jednostavno nezamislivo u smislu znanja i vještina potrebnih za razvoj lokalnih zajednica.

Grafikon 5. Prikaz aktivnosti razvoja ljudskih resursa u oblasti LER-a

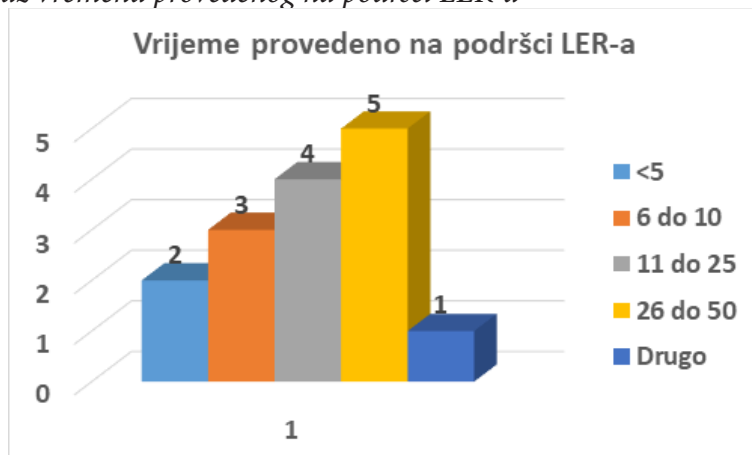

Izvor: Autori rada, 2020.godina.

Većina općina (37,5%) je iskazala da načelnik i njegovi saradnici provode od 26 do 50% vremena na poslovima podrške LER-u i da nisu dovoljno informisani o stvarnom

stanju na terenu a da bi mogli učestvovati u bilo kakvom kreiranju i izradi potrebne su osnovne informacije i naravno kvalitetna međusobna saradnja.

Grafikon 6. Prikaz vremena provedenog na podršci LER-a

Izvor: Autori rada, 2020.godina.

ZAKLJUČAK

Priprema strategije ekonomskog razvoja na lokalnom nivou treba da definiše sve konkurentske prednosti lokalnog područja i da obezbijedi ključne smjernice za dugoročni razvoj. Donošenje i implementacija strategije treba biti dinamičan proces, koji uključuje u sve njene faze pripreme i realizacije sve

ključne aktere na lokalnom području. Strategija mora imati svoj kontinuitet i zadani pravac djelovanja. Vođenje strateškog procesa treba gledati i sa aspekta liderstva, odnosno za njeno izvršenje mora postojati liderska uloga, najčešće lokalne vlasti u njenoj implementaciji. Implementacija strategije treba da ima sistemski pristup, što znači da svi pojedinačni elementi uključeni

u strategiju trebaju činiti jedinstvenu cjelinu, uz adekvatan sistem za realizaciju. Dakle, nije dovoljna samo strategija kao dokument, potrebno je uspostaviti i mehanizme njene implementacije koji će uključiti sve relevantne aktere koji svojim sposobnostima, kompetencijama i resursima mogu doprinijeti cjelovitoj realizaciji strateških orijentacija.

Zbog svega gore navedenog jasno je da su nam prvenstveno potrebni kvalitetni ljudski resursi iz oblasti ekonomije kao i izrada edukacijskih programa za administraciju i sve nivoje menadžmenta u lokalnim upravama kako bi što prije se uključili u projektne tokove i izradili kvalitetne razvojne projekte svih općina.

Moramo samo još dodati da sve ovo mora biti i sastavni dio pomoći i podrške svih Kantonalnih vlada kako bi mogli svi zajedno odgovoriti tržišnim izazovima u budućnosti.

LITERATURA

- [1] Lončar, J., (2008) Industrijske, slobodne i poslovne zone-pojam, značenje i faktori lokacije, Geoadria
- [2] Michael P. Todaro, Stephen C. Smith (2006) Ekonomski razvoj, Sarajevo : "Šahinpašić"
- [3] Hadžić F., Domazet A., Alić E., Spahić E., Softić S., Vejo S., Bekto S., (2007) Studija opravdanosti uspostavljanja industrijskih /poslovnih zona u općinama regije centralna BiH , Regionalna razvojna agencija za regiju Centarlna BiH-REZ d.o.o. Zenica
- [4] Bahtić, S. (2015) Ekonomski razvoj, Univerzitetski udžbenik, Travnik.
- [5] Industrijske zone Sarajevske makroregije, Ekonomski institut Sarajevo i SERDA Sarajevo, Sarajevo, 2005. 21 Ohmae, K., 1995., str.
- [6] Begić Jozo, Preduzetnička infrastruktura u funkciji razvoja malih i srednjih preduzeća u bosni i hercegovini, Univerzitet u Zenici, Zenica, 2014.
- [7] Domazet, A. (2009): Ideologije naspram razvoja – slučaj BiH, rad podnesen na Međunarodnoj konferenciji Strateško planiranje naspram ideologija, Ekonomski institut Sarajevo i Švajcarska naučna fondacija, Sarajevo 9.2.2009. godine
- [8] Draganić Aleksandar, Radulović Brankica, Stojanović Igor, Srkalović Elmir i Šero Fadil, strategija razvoja lokalne samouprave u bosni i hercegovini, Banja Luka, 2006.
- [9] Galić, M., Šehić, E. (2013): Competitiveness units of local government, Proceedings International Scientific Conference „Local Economic and Infrastructure development of SEE in The Context of EU Accession, Anu BiH Sarajevo, 2013
- [10] Shleifer, A., Vishny, R. W.: „A Survey of Corporate Governance“, The Journal of Finance, 1997., vol. 52, br. 2, str. 737.-783., baza podataka: Wiley Online Library
- [11] Schmidt, R. H.: „Corporate Governance in Germany: An Economic
- [12] Perspective“, Center for Financial Studies, Frankfurt, 2003., vol. 7, br. 36, str.
- [13] 5.-6., baza podataka: SSRN Electronic Journal)
- [14] Kundid, A.: „Društveno odgovorno poslovanje banaka u Republici Hrvatskoj“, Ekonomska misao i praksa, Dubrovnik, 2012., br.2. str. 497.-528., baza podataka: Hrčak
- [15] Aleksić, A.: „Uloga upravljanja organizacijskim promjenama u izgradnji održive konkurentske sposobnosti poduzeća“, Zbornik Ekonomskog fakulteta, Zagreb, 2009., vol. 7, br. 2, str. 37.-47., baza podataka: Hrčak
- [16] Poduzetništvo za 21. stoljeće, Republika Slovenija, Ministarstvo za gospodarstvo, PCMG-Pospešavalni centar za malo gospodarstvo, Stability Pact for South-Eastern Europe, GEA collage, Ljubljana, 2001., str. 275.
- [17] Pace, G. (2000): Policies for location of industrial districts in Italy and Israel: a comparative pererspective, Consiglio Nazionale delle ricerche, Napoli, Working Paper 10, p.1.(www.irem.na.cnr.it